

Forfatter: Hauch, Carsten

Titel: En polsk Familie: 1-2. - 1926

Citation: Hauch, Carsten: "En polsk Familie: 1-2. - 1926", i Hauch, Carsten: *En polsk Familie: 1-2. - 1926*, udg. af POUL SCHJÆRFF, 1926-29, s. 324. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hauch01val-shoot-idm140529612674944.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: En polsk Familie: 1-2. - 1926

FEMTENDE CAPITEL. *Julirevolutionen.*

Kort efter Alexandras Død udrød Juliopstanden i Paris, og mærkedes, liig et stort Jordskiælv, over hele Europa, ei i noget Land sporedes imidlertid den indre Bevægelse stærkere, end i Polen, hvor Jorden alt længe havde været udhulet, og hvor den derfor rystede saa stærkt, at den frembragte Svimmelhed i Manges Hoveder. De Misfornøiede beklagede kun, at de havde ventet saalænge med Udførelsen af deres store Plan, de besluttede imidlertid, saa snart som muligt, at indhente det Forsømte, og de dristigste blandt dem traadte nu frem med opløftet Hoved, ja undertiden endog med opslaaet Hielmgitter.

325

Den, der mindst tabte sin Fatning ved hiin Leilighed, var den gamle Litowski. »Det er med Ord, at man regierer Verden,« sagde han, »for tohundrede Aar siden var Troen og Bibelen de Misfornøiedes Løsen, nu er det Frihed og Liighed, og om tohundrede Aar igien vil man give Afguden et andet Navn, de Enfoldige ville knæle i Støvet og udgyde deres Blod for den, de Kloge ville være dens Præster, og erhverve Magt under dens Indflydelse, men Verden vil ingen Nytte have deraf, thi saalænge de menneskelige Lidenskaber vedblive, kan den vel vorde anderledes, men sikkert ikke bedre.«

Paa Oberst Czernim virkede derimod Rygtet om Opstanden overordentlig stærkt. Neppe hørte han det, før han kastede sig paa sin Hest og besøgte Adalbert. »Skal det nu bryde løs, min Dreng!« sagde han, »det er godt, jeg er til Mode, ligesom en gammel Stridshingst, der længe har staaet bunden i Stalden, men der nu igien seer Solen og Guds fri Luft, og strækker Ørene mod den skingrende Krigstrompet. Hurra, min Dreng!« blev han ved, »nu gielder det, om vi huske alle de gamle Manoeuvrer og Konster, nu skulle vi trave Nat og Dag over Sletterne, og lytte til Kanonernes Røst, og see Fienden skarpt ind i det Hvide af Øinene; ja Gud være lovet, snart kunne vi knække Halsen paa saa mange Russere, som vi have Lyst til.«

»Nu er det ogsaa Tid, at du vaagner,« sagde han kort efter til Casimir, »har du ikke hørt Gienlyden af den rullende Torden, for hvilken Tyrannerne blegnede?« - »Hvad Diævelen kommer det mig ved?« svarede Casimir. - »Nei, der er dog ingen ret Liighed imellem os,« sagde Czernim, »thi du er en langt bedre Christen, end jeg.« - »Hvorledes det?« - »Det er jo en Christens Pligt at elske sin Fiende, og denne Pligt opfylder du saa samvittighedsfuldt 326 mod den russiske Qvinde, at du glemmer baade dine Venner og dit Land derover.«

»Hvad,« raabte Casimir med Heftighed, »ville I foragte hver Fugl i Skoven, der ikke synger efter Eders Noder? Bilde I Eder ind, at Eders umodne Frugter, der endnu hverken have lædsket eller mættet Nogen, ere skiønnere, end Kiærlighedens giennem alle Aarhundreder duftende Rose? Og selv om min Kiærlighed var en Drøm, troe I da, at de Drømme, hvorpaa I spilde Eders Liv, ere bedre, end mine? Ja,« blev han ved, medens hans Heftighed syntes at aftage, »jeg stræber ikke saa høit, som I, jeg jager ei efter Ærens Regnbue, ei efter Lykkens bristende Sæbebobler, jeg begierer ingen Glands, uden den, hendes deilige Øine kaste paa min Vei, og intet andet Ridderbaand, end det, hendes sammenslyngede Arme flette rundt om mit Bryst og min Nakke.« Efter disse Ord ilede han bort, uden at vente Czernims Svar.

Rygterne om den franske og belgiske Opstand, der Slag i Slag fulgte hinanden, virkede ikke blot paa de Fornemmere, men ogsaa paa Almuen, for hvilken de, da et stort Partie stræbte at udbrede dem, aldeles ikke kunde skiules. Uagtet alle Trudsler, samledes derfor de lavere Folkeklasser i store Hobe; Talere traadte frem iblandt dem, og Politiet, der her ikke var saa talrigt, som i Warschau, søgte forgieves at hindre det, ja tilsidt maatte Czernim, Pater Vincent og flere af de Sammensvorne selv tale Folket til Rette, paa det Opstanden ikke skulde udbryde for tidlig og Kræfterne spildes til ingen Nytte for det Hele. Dag kunde de ikke forhindre, at flere Speidere, hvoriblandt ogsaa Iwan, der altfor dristig vovede sig ind i Almuens Forsamlinger, bleve saaledes mishandlede, at de i nogen Tid maatte ligge til Sengs derefter.

327

Herover bleve Starosten og Major Zeltner meget opbragte, og anstillede strenge Undersøgelser over Gierningsmændene, der, efter Zeltners Raad, bleve straffede paa godt Russisk, det vil sige med Pidsken. Denne Fremgangsmaade vakte en saa stor Bevægelse blandt Almuen, at Starosten og Herr von Zeltner nu neppe vovede at vise sig offentlig, uden at ledsages af en Mængde Tienere.

Hvad end mere forbittrede Starosten, var, at Michael, efter Sigende, havde været med i hine Folkeopløb; ja en af Tienerne paastod endog, at han havde seet ham i Maanskin staae paa en Høi, og true med Haanden henad Starostens Slot, ogsaa Adalbert mødte ham engang i Skoven, i hvilken han stod med en Øxe i Haanden, han nærmede sig da pludselig, og trykkede et Kys paa Adalberts Haand, hvorpaa han igien forsvandt mellem Træerne.

Hr. von Zeltner paastod, at det var Geistligheden, der især ophidsede Folket. - »Jeg ønsker Fred med de

Geistlige,« svarede Starosten, »thi de elske dog Tugt og Orden.« - »I Polen elske de den gamle Forfatning, og ere derfor vore Fiender,« sagde Zeltner, »især gjelder dette om den Mand, der kalder sig Pater Vincent, og der har stiftet mere Ulykke her i Egnen, end hundrede af dem, vi have sendt til Siberien.«

»Pater Vincent er en Mand, som det vilde være rigtigst at vinde,« sagde Litowski.

»Han er en Forræder og en Skurk,« svarede Zeltner, »der ikke engang betænker sig paa at bedrage en høi Beskytterinde, der nu i mange Aar har overvældet ham med Velgierninger; pas derfor vel paa ham, thi naar vi begge ere ham imod, da vil neppe engang hun længere kunne beskytte ham.«

»Jeg vil dog først forsøge en mildere Vei,« sagde Starosten.

328

Virkelig blev ogsaa Pater Vincent, saasnart han igien besøgte Slottet, kaldet op paa Starostens Værelse.

»Man har,« sagde denne, »talt meget Ondt om Dem, ærværdige Fader! jeg haaber imidlertid, at De vil beskæmme Deres Fiender.« - »Hvad har man da sagt?« - »At De opmuntrer Folket til Oprør, har man sagt.« - »Jeg har kun opmuntret det til at uddrive de fremmede Voldsmænd,« svarede Munken.

»Munk!« gienmælede Starosten, »denne Tilstaaelse vilde være tilstrækkelig til at sende enhver Anden derhen, hvor Ingen gjerne vil være.«

»Sende I mig til de kolde Lande, hvor Isen aldrig optøer, da skal jeg ogsaa der forkynde Eders Tyrannie, og min Tunge skal ei være bunden, fordi Jorden er det.«

»Hvis du vil bruge din Veltalenhed for os, Munk, og ei imod os - thi jeg veed, at Tusinde lytte til din Røst, og at du kan vende deres Villie med din Munds Aande, - hvis du vil bruge din Veltalenhed for os, siger jeg, da skulle vi skienke dig langt større Skatte, end de, du kunde vinde, selv om dine Planer lykkedes.«

»En større Skat, end den, jeg vinder ved at fuldbyrde mit Kald paa Jorden, kan Ingen skienke mig.«

»Vi ville berige dit Kloster, Munk, du skal vorde dine Brødres Velgiører, og de skulle velsigne dit Minde, hvis du blot vil bruge din Tunge til vor Fordeel, ligesaa godt som du hidtil brugte den til vor Skade.«

»Der gives ingen af mine Brødre,« svarede Munken, »der ikke heller vil leve i Fattigdom, end svigte sit Land.«

»Sielden saae jeg en Geistlig, der ikke elskede timeligt Gods,« sagde Starosten, »men jeg veed det vel, der gives stoltere Siæle, der ikke fristes af den blotte Vinding, for disse ere Magt og Ære den eneste Belønning, vel, Munk! ogsaa dem skal du faae, vi love dig Herredømmet i dit Kloster, ja vi love dig en endnu højere Værdighed, naar Tiden kommer, thi selv den romerske Purpurkaabe er tilfals, naar man betaler den; alt dette ville vi skienke dig, hvis du opgiver dine forvovne Planer, og igjen bøier din Nakke for din rette Hersker.«

»Om I førte mig op paa vort høieste Bierg,« svarede Munken, »og viste mig de rige Høie ved Karpathernes Fod, hvor Frugttræerne bugne under deres Fylde, og de store Græsgange, de vidtudstrakte Skove med deres Vildt, de rindende Vande med deres Fiske; ja hvis I end lode mig skue videre ud over Landene ligetil de Steder, hvor Viinbjergene begynde, og hvor de store Floder løbe mod Søndnen, og om I sagde: »Dette skal være din Eiendom, og du skal herske derover, som en Konge, hvis du blot vil falde ned og tilbede os,« da vilde jeg svare, som min høie Mester: »Viger bort fra mig!« thi jeg sælger ikke mit Land for nogen Skat paa Jorden.«

»Nu vel, saa tag din Straf, du haardnakkede Forræder!« sagde Starosten og reiste sig op. - »Det er ikke mig, som har forraadt mit Land,« svarede Munken, men Starosten ringede med en Klokke, hvorpaa fire Mænd traadte ind i Værelset.

»Skal jeg lide, fordi mit undertrykte Folk fandt en Talsmand i mig,« sagde Munken, »da lider jeg, som en Martyr for det Hellige, og gaaer da med i Rækken af hine Sandhedens Vidner, der under Piinsler fandt Vei til Evigheden.«

»Griber ham og fører ham bort!« befalede Starosten, men Munken betragtede de fire Mænd, og de vege tilbage, han gik da rolig hen til dem, og de gjorde Vei for ham, og han gik ud af Værelset.

330

»I Rasende!« sagde Starosten, »hvi staae I, som I vare lænkebundne, efter ham, siger jeg! Nu er han alt i Gaarden, iler derfor ned og griber ham! thi han er jo dog ingen Aal, der kan glide Jer ud af Hænderne.«

»Alle Andre kunne vi gribe og binde,« svarede en af Mændene, »men denne kan det ikke nytte at gribe, thi Lænkerne vilde ikke holde ham, og de himmelske Hærskarer vilde befrie ham inden første Hanegal.«

»Dum Overtro!« sagde Starosten, men Munken skred rolig over Gaarden, og gik alene hjem, og der var Ingen, som standsede ham.

Imidlertid følte ogsaa Patrioterne i Sydpolen Nødvendigheden af at træffe en nærmere Aftale med Hensyn paa Fremtiden, derfor samlede de sig i Skovene og paa andre eensomme Steder, hvor de, ved udstillede Vagter, sørgede for deres Sikkerhed. Det Meste, hvad her blev aftalt, kunne vi vel udelade i en Fortælling, hvori de almindelige Forhold ere underordnede, og de enkelte Personers Liv og Skiebne Hovedsagen, dog maae vi bemærke, at det var Bonaventura, der i disse Forsamlinger ivrigst fremskyndte Opstanden. - »Vare der ikke saamange kløgtige Hoveder imellem os,« sagde han engang, »der troe, at Landene kunne styres med en Rævehale og en Gaasefiæder, da havde Storfyrsten alt længst faaet Løn for sine Gierninger, og da fandtes vel ingen levende Russer meer paa denne Side Bugfloden.« - »Det gaaer ikke saa let,« sagde en af de Sammensvorne, »Storfyrsten er forsigtig, det vise de spanske Ryttere og de ladede Kanoner om det sachsiske Pallads.« - »Ja feig er han,« raabte Bonaventura, »den blege Tyran skiælver jo hver Gang to 331 Mennesker tale sammen nærved hans Vinduer, og udenfor hans Bolig er der stille, som i Graven.«

»Sænk ham selv i Graven jo før jo heller!« raabte en Yngling. »Ja vel,« sagde en Anden, »er det ikke en Skiændsel, at Feighed skal sætte sin Fod paa Nakken af det tappreste Folk i Europa?« - »Hvis I ønske det, da reiser jeg selv til Warschau og afvasker vor Skiændsel i hans Blod,« sagde Bonaventura. - »Intet Snigmord!« udbrød Adalbert og Pater Vincent næsten i samme Øieblik.

»Nu vel, saa begynder blot paa Noget,« svarede Bonaventura, »og husker, at I staae paa en hellig Jordbund, og at det var her, hvor Kosciuszko først hævede sit Banner!« - »Vogter Eder,« sagde Munken, »at Eders Planer ikke skulle vorde som en Qvindes utidige Foster, der dør, naar det seer Dagens Lys!« - »De kunne ogsaa døe i Klosterets Hvælvinger, hvorhen Dagens Lys aldrig trænger,« gienmælede Bonaventura. - »Der er Ingen, der længes meer efter Kamp, end jeg,« sagde Czernim, »dog ikke blot enkelte Afdelinger, men den hele Hær maa samles, naar Slaget skal holdes; og i det mindste maae vi først vide, hvordan det staaer til i Warschau.« - »Skulle vi da vente til den høitbydende Despot kalder os til Vaaben imod de tappre Franskænd, der kæmpe forrest i den store Frihedskamp?« spurgte Bonaventura. - »*Ils sont les enfants perdus de la liberté,*« svarede Grev Larinski, »deres Frihed er ikke den, vi søge.« - »Lader os efterligne det Gode deri,« gienmælede Bonaventura; »lad alle Landets Børn vorde Ligemænd, lad Adelen opgive sine grusomme Rettigheder, lad vore Bønder drage til Kampen, som frie Mænd, og I skulle see, hvor hurtig Despoternes Tienere ville flygte for dem!«

Flere af de Yngre gave ham Bifald, blandt de Ældre opstod derimod en kiendelig Misfornøielse, 332 selv Czernim satte sig imod Bonaventuras Forslag; tilsidst reiste endelig Grev Larinski sig og erklærede, at han øiebliklig udtraadte af Samfundet, hvis dets Endemaal skulde være at berøve Adelen dens velerhvervede Rettigheder. - »Det er ogsaa vor Mening,« raabte Flere. - »Feige, egennyttige Slaver! I fortiene ikke at deeltage i Fædrelandets Seier,« raabte Bonaventura med funkende Øine. - »Feig!« sagde Larinski, og lagde Haanden paa sit Sværd, »Ingen har endnu ustraffet beskyldt Grev Larinski for Feighed.« - I samme Øieblik blinkede ogsaa Sværdet i Bonaventuras Haand. - »Hold!« raabte Munken, i det han kastede sig imellem dem, »i Fædrelandets og Religionens Navn befaler jeg det; have nu de vilde Dæmoner, der fra Arilds Tid sønderreve dette Land, ogsaa funden Vei til vor Kreds? Det er denne Splidagtighed, hvorved vore Forsamlinger ere blevne til Spot for Europas Folkeslag, det er den alene, som vore Fiender takke for Seieren, thi kunde vi blot tvinge denne tøileløse Aand, denne Diævel i vort eget Bryst, da vilde ingen Magt paa Jorden være stærk nok for at overvinde os.«

Alle følte Sandheden i disse Ord, og med de Sindigeres Hielp lykkedes det Pater Vincent at berolige Hierterne, og at tilveiebringe et Forlig, i Følge hvilket man ikke egenmægtig skulde begynde Kampen, men vente, til den først var udbrudt i Warschau.

»Jeg vil selv reise til Warschau og see hvorledes det staaer til der,« sagde Bonaventura, »mit Ophold her i Egnen er jo desuden ikke mere sikkert.« Dette Forslag blev eenstemmig antaget, en formaaende Mand i Forsamlingen paatog sig at skaffe ham Pas; dette var imidlertid ikke saa let at faae, og efter lang Tids Forløb maatte Bonaventura endelig for sin Sikkerheds Skyld reise under et fremmed Navn.

En Dag sad Iwan i Jøden Salomons Huus. Efter 333 at have talt om adskillige andre Gienstande, spurgte han tilsidst, om Pater Vincent undertiden besøgte ham. »Jeg er jo af Israels Stamme,« svarede Salomon, »derfor flygte Eders Geistlige for min Tærskel, og slaae Kors for sig, hver Gang de vandre mit Huus forbi.« - »Men jeg veed dog, at han undertiden har været her.« - »Naar du veed det, hvi spørger du da?« - »Denne Munk er en farlig Person, kan du derfor lokke ham hid, og flye os ham i Hænderne, da skal du vorde vel belønnet.« - »Hvad ville I da gjøre med ham?« - »Han elsker Friheden, seer du, derfor ville vi trække Munkekaaben af ham, og føre ham paa Zobeljagt, thi der lever man det frieste Liv; Klosteret derimod er jo kun et Fængsel.« - »Godt! men jeg troede, han havde mægtige Venner i Warschau.« - »Det har han ogsaa, men vi faae dog tilsidst vor Villie frem, og der er kommen en Befaling, hvorefter han maa afsted.« - »Er der da Nogen her, der vil lægge Haand paa ham?« - »Vi have Karle blandt os, der vilde lægge Haand paa den Herre Christus selv, hvis han vovede at stige ned fra Himlen.« - »Hvi gribe I ham da ikke aabenlyst?« - »Om Dagen vove vi det ei, thi det vilde koste vort Liv.« - »Godt! jeg forstaaer, fordi han er saa elsket, ikke sandt?«

- »Jo vist.« - »Godt! men om Natten skal jeg lokke ham hid, da vil I komme over ham, som Philisterne over Samson, og fange og binde ham.« - »Ganske rigtig.« - »Det er dog Skade, thi han er en Mand, der har sine gode Sider.« - »Han er en større Slyngel, siger Major Zeltner, end baade han selv og jeg.« - »Da maa Pater Vincent være kommen vidt i Slyngelagtighed.« - »Farvel, Salomon! kan du fange ham, saa er det jo din egen Fordeel.« - »Det skal jeg nok, farvel, Iwan!«

Neppe var Iwan borte, før Salomon skyndte sig 334 til Dominikanerklosteret og advarede Munken, der nu skyede de øde Steder, og vogtede sig for at gaae alene ud om Aftenen.

Casimir brød sig imidlertid kun lidet om sine Landsmænds Planer, for Resten var han ikke vel til Mode, thi det Haab, Alexandra paa sin Døds seng gav ham, var ikke bleven opfyldt. Strax efter Alexandras Begravelse havde Starosten en hemmelig Samtale med Emilie, hvori han ligefrem spurgte hende, om hun elskede Casimir. Da hun tilstod dette, syntes han at forfærdes derover. »De er en af de Faa, paa hvilke jeg har bygget,« sagde han, »og nu har De ogsaa skuffet mig; hvorledes var det muligt, at et saa letsindigt og uforstandigt Væsen, som Casimir, kunde frembringe noget Indtryk paa Dem?« - »De er uretfærdig mod Casimir,« svarede Emilie. - »Uretfærdig eller ikke, han kan aldrig vorde forenet med Dem; nei det er ikke af Stolthed, at jeg sætter mig imod Deres Ønske, thi jeg veed Ingen, som jeg hellere vilde erkiende for min Datter, end Dem, hvis Omstændighederne ikke forbøde det.« - »Hvilke Omstændigheder?« - »Det behøver De ikke at vide,« svarede Starosten.

Derpaa gik han i dybe Tanker op og ned ad Gulvet, endelig standsede han foran Emilie. »Det smerter mig, at vi skulle skilles ad, men jeg veed intet andet Raad, De reiser til Warschau, jeg skal besørge Dem en Plads enten i et anstændigt Huus, eller i et Kloster, hvor De bliver, til denne Grille er forsvunden. Ti!« sagde han, da Emilie vilde svare ham, »det maa saa være, her gielde ingen Indvendinger.« - »Virkelig! jeg troede hidtil, at jeg var en fri Pige, men nu seer jeg, at jeg kun er en Slavinde,« svarede Emilie.

335

Paa Casimirs Bøn paatog nu Adalbert sig at tale de Elskendes Sag hos sin Fader, men denne var aldeles ubøielig, ja han tabte endog sin sædvanlige Fatning, hver Gang denne Gienstand blev bragt paa Bane.

»Nu kan du dog ikke tvivle paa min Faders Lidenskab?« sagde Casimir til Adalbert, »Emilie selv tvivler ikke mere derpaa.«

En Nat saae Adalbert en dunkel Skikkelse paa Gangen, der sagte listede sig ind i Emilies Værelse; en forunderlig Gysen gik igiennem hans Bryst ved at see det, ja det forekom ham tilsidst, som om hans Fader dog maatte have en alvorlig Grund til sit Forbud, og som der virkelig maatte være en vigtig Hindring, der satte sig imod de Elskendes Forbindelse; for Resten tvivlede han ikke om, at hiin dunkle Skikkelse var Casimir.

Natten derefter stod Casimir ved Broderens Seng. - »Lev vel, Adalbert!« sagde han. - »Vil du flygte?« raabte hans Broder. - »Ja, jeg vil, jeg har Pas for Emilie og mig til Gallizien. Gud give du snart maatte trykke Lykken saa fast til Hiertet, som jeg.«

Næste Morgen hørte Adalbert imidlertid, at Flugten var mislykket, og at to Elskende vare blevne indhentede af Starosten, før de naaede Krakau. Dette var dog maaskee ikke gaaet saa let, hvis Beboerne i Omegnen, der alle hadede Emilie, ikke denne Gang med stor Iver havde understøttet Starosten og ledet ham paa det rette Spor.

Senere foretog Starosten selv en Reise med Emilie, hvorfra denne ikke vendte tilbage. Casimir derimod sad i lang Tid indesluttet, og først da han forpligtede sig til strax at modtage en Ansættelse i Storfyrstens Hær, kom han paa fri Fod. Fulgt af en af sin Faders Tienere reiste han nu virkelig bort, omtrent mod Enden af November; sin tro Fidelio maatte 336 han imidlertid lade tilbage, da Faderen frygtede for, at dette Dyr, der ellers aldrig forlod sin Herre, skulde forvirre de militaire Øvelser og paadrage ham Storfyrstens Unaade. Casimir syntes denne Gang i Alt at føie sig efter sin Faders Villie, men hvorledes han meente det med denne sin Føielighed skulle vi siden erfare.